

SZILÁGYI IMRE*

Déli szomszédaink és az I. világháború végének századik évfordulója, a területi gyarapodás megünneplése

„Háború mindenek atyja és mindenek királya. És egyeseket istenekké tett meg, másokat emberekké, egyeseket rabszolgákká tett, másokat szabaddá.”

Hérakleitosz 54. (töredék), Kerényi Károly fordítása.¹

Bevezetés

Kövágó László 1964-ben megjelent könyvében² alaposan körbejárta azokat az eseményeket, amelyek 1918 és 1919 folyamán azokon a területeken zajlottak, melyek egykor a Magyar Királyság részét alkották, de ma már a mai délszláv utódállamokhoz tartoznak. Kövágó könyvéből az derül ki, hogy az elcsatolt területek a helyi lakosok jogos elégedetlensége ellenére, alapvetően nem saját elhatározásukból, hanem a külső erők (mindenekelőtt a szerbek és a franciák) fegyveres beavatkozása következtében kerültek Szerbiához, illetve az 1918. december 1-jén megalakult Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz. Kövágó korabeli frazeológiát használó megfogalmazásában: „Mindamellet az elégedetlen dolgozó tömegek megfélemezésében és a polgári hatalom megszilárdításában a döntő tényező – a Vajdaság, a Muraköz és a Szlovén Vidék esetében is –

* A szerző: Szilágyi Imre politológus, e-mail: haszi11@t-online.hu

¹ Görög gondolkodók. *Thalészról Anaxagoraszig.* [Budapest:] Kossuth Könyvkiadó, 1992, 35.

² Kövágó László: *A magyarországi délszlávok 1918-1919-ben.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1964.

kétségkívül az antant messzemenő gazdasági és katonai segítségével végrehajtott katonai megszállás volt.”³

A titói Jugoszlávia szétesése után létrejött utódállamokban, Szerbiában, Horvátországban és Szlovéniában 2005 óta ünneplik a területek megszerzését. Ebben az írásomban ezen ünnepek törvényi hátterét és az ünneplés módjait, valamint az ott élő magyarok reakcióit igyekszem bemutatni, különös tekintettel arra, hogy most van e területek elcsatolásának századik évfordulója.

Szerbia

Szerbiában 2012 óta munkaszüneti állami ünnepnap november 11-e, az I. világháborúnak véget vető compiègne-i fegyverszüneti egyezmény aláírásának napja (Dan primirija u I. svetskom ratu).⁴ 2011. november 23-án Rasim Ljajić, akkori munkaügyi miniszter elmondta, hogy ez a nap ugyan 2005 óta ünnep volt, de nem volt munkaszüneti nap, és ezt most módosítják.⁵ Azt, hogy milyen döntés (kormányrendelet vagy bármi más) alapján ünnepeltek 2005-től, nem találtam meg. De az akkori döntés alapján az általános és középiskolákban megemlékeztek erről a napról.⁶ 2007. november 5-én módosították az ünnepekről szóló 2001-es törvényt.⁷ Ebből egy módosítás érinti a témánkat. A 3a kiegészítés kimondja: „Ha a Szerb Köztársaság állami ünnepeinek megünneplése vasárnapra esik, (akkor) a következő munkanapon nem dolgoznak.” (sic!). 2011. december 5-én a szerb parlament elfogadta a Szerb Köztársaság állami

³ Kóvágó, 1964. 247.

⁴ A szerbség álma teljesült száz éve. *Magyar Szó*, 2018. november 9. https://www.magyarso.rs/hu/3831/vajdasag_ujvidek/192737/A-szerbs%C3%A9g-%C3%A1lma-teljes%C3%BClt-sz%C3%A1z-%C3%A9ve.htm (letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)

⁵ Ljajić: U Srbiji će biti 10 neradnih dana godišnje. *Politika*, 2011. november 23. <http://www.politika.rs/sr/clanak/198806/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)

⁶ 11. novembar - Dan primirja u I Svetskom ratu. *sabac.tv*. 2017. november 11., <http://www.sabac.tv/vesti/20788/11-novembar-dan-primirja-u-i-svetskom-ratu> (letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)

⁷ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o državnim i drugim praznicima u Republici Srbiji.

<http://www.parlament.gov.rs/akti/doneti-zakoni/u-sazivu-od-14-februara-2007-.1034.html> (letöltés ideje 2019. augusztus 12.)

és egyéb ünnepeiről szóló törvény módosítását.⁸ Ennek második pontja kimondja, hogy ezentúl állami ünnep az I. világháborút lezáró fegyverszüneti egyezmény napja.

Az egyik magyarázat szerint Szerbia ugyan megünnepelhetné november 13-át, a belgrádi tűzszünet napját, de azért döntöttek a 11-e mellett, „mert Szerbia ezzel azon országok sorába áll, amelyek száz évvel ezelőtt a szabadságért és a szebb jövőért harcoltak.”⁹ Éppen ezért Szerbiát és a szerb közvéleményt igen kínosan érintette, hogy 2018. november 11-én a párizsi ünnepségen a szerb államfő egyáltalán nem a győztes hatalmak képviselőinek körében kapott helyet. Pedig amint azt a belgrádi politikatudományi kar dékánja a tévében kifejtette: „amikor az I világháborúról van szó, Szerbia megérdemli az első sort, Franciaország és Nagy-Britannia, az I. világháború győztes államai mellett.”¹⁰ Szerb szempontból ráadásul csak tetézte a botrányt, hogy az ünnepségen nem csupán részt vehetett a koszovói államfő, Hashim Thaçi, de ráadásul közvetlenül Putyin mögött állhatott.¹¹

Magában Szerbiában négy főbb eseményen emlékeztek meg a nagy háború végéről. 2018. november 1-jén megünnepelték Belgrád felszabadulásának századik évfordulóját.¹² November 10-én külföldi vendégek, köztük nagykövetek részvételével emlékeztek meg az I. világháború halottairól.¹³ November 11-én egy rendkívül nagy

⁸ Zakon o izmenama i dopunama Zakona o državnim praznicima u Republici Srbiji 5. decembar 2011. (letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)

<http://www.parlament.gov.rs/akti/doneti-zakoni/u-sazivu-od-11-juna-2008.1526.html>

⁹ Maričić, V.: Zašto je 11. novembar državni praznik? *Danas*, 2018. november 11., <https://www.danas.rs/drustvo/zasto-je-11-novembar-drzavni-praznik/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 10.)

¹⁰ „Srbija treba u prvi red, mesto joj je uz FR, Britaniju”. *B92.net*, 2018. november 12., (letöltés ideje: 2019. augusztus 10.)

https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2018&mm=11&dd=12&nav_cat=egory=11&nav_id=1468342

¹¹ Uo.

¹² *Danas* u Beogradu obeležavanje stogodišnjice završetka Prvog svetskog rata. *novimagazin.rs*, 2018. november 1., (letöltés ideje: 2019. augusztus 11.)

<http://www.novimagazin.rs/vesti/danas-u-beogradu-obelezavanje-stogodisnjice-zavretka-prvog-svetskog-rata>

¹³ Komemoracije na Novom groblju u Beogradu povodom stogodišnjice primirja 1.Svetskom ratu. *beogradskagroblja.rs*, (letöltés ideje: 2019. augusztus 11.)

hadgyakorlatot tartottak, amit a propaganda az évfordulóval kapcsolt össze.¹⁴ Továbbá a szerb parlament elnöke nyitotta meg azt a szerb történeti múzeumban azt az egy évig tartó kiállítást, amely a „Nagy Háború vége 1917–1918” címmel rendkívül gazdag interaktív anyagot tár a nézők elé.¹⁵ És persze a sajtóban különböző megközelítésű cikkekben emlékeztek meg az eseményről.

A vajdasági magyarokat nem nagyon mozgatták meg ezek az ünneplések. Annál nagyobb visszhangot váltott ki viszont az, hogy a Vajdasági Tartományi Képviselőház 2018. június 19-én döntött a Vajdaság szempontjából jeles napok dátumáról. Ezek közé tartozott november 25-e megünneplése, 1918-ban ugyanis ezen a napon csatolták Szerbiához a „Vajdaságot”. (Szerb megfogalmazás szerint a területet egyesítették Szerbiával, illetve a terület csatlakozott Szerbiához). Bár a szerbek bizonyos 19. századi események nyomán már 1919 és 1944 között is úgy írtak az említett területről, mint a Vajdaságról (és sajnos nem egyszer a mai magyar történészek is ezt az elnevezést használják a két világháború közötti időszakra vonatkozóan), ilyen elnevezésű területi, közigazgatási egység hivatalosan csak 1944–45 folyamán jött létre, addig csak a Bánság, Bácska, és Baranya, illetve 1929-től a Dunai Bánság létezett.) A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) hat képviselője ugyancsak megszavazta ennek elfogadását. Pásztor István, a VMSZ és egyben a vajdasági tartományi képviselőház elnöke szerint „egy ilyen sokszínű régió számára elfogadható, hogy minden nemzet kijelölhesse a maga nemzeti ünnepeit. (...) ez a sokszínűség nemcsak egymás szokásainak, illetve kultúrájának és vallásának elfogadásáról szól, hanem azt is el kell fogadni, hogy egy-egy történelmi dátum

<http://www.beogradskagroblja.rs/page/de%C5%A1avanja/100486/cnt/komemora-cije-na-novom-groblju-u-beogradu-povodom-stogodi%C5%A1injec-primirja-1-svetskom-ratu.sr-Latn-CS.htm>

¹⁴ Miroslav Lazanski: Srbija na manevru. *Politika*, 2018. november 11., <http://www.politika.rs/sr/clanak/415496/Srbija-na-manevru> (letöltés ideje: 2019. augusztus 10.)

¹⁵ A. K.: Kraj Velikog rata. *Politika*, 2018. november 12., <http://www.politika.rs/sr/clanak/415594/Kraj-Velikog-rata> (letöltés ideje: 2019. augusztus 19.)

megítélése mást jelenthet a különböző nemzetiségek számára.”¹⁶ A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének (VMDK) két képviselője viszont nemmel voksolt, mivel a párt elnökének véleménye szerint „ez olyan időkre és olyan dátumokra emlékeztet minket, magyarokat, amelyek nagyon sok negatívumot és vesszőfutást okoztak a délvidéki magyarságnak.”¹⁷ Ők azt szerették volna, ha olyan dátumot választanak, amely nem tép fel történelmi sebeket. A vajdasági képviselőház főttkárhelyettese kifogásolta, hogy a vajma.info (és több magyar nyelvű sajtóorgánium, így például a *Magyar Szó* napilap és a Szabad Magyar Szó portál) az eseményről szóló beszámolójának ezt a címet adta: „November 25-e ezentúl Vajdaság napja”. Szerinte ugyanis a képviselőházi határozat „azonos rangú tartományi jelentőségű dátumokként november 25-ét, május 15-ét és december 10-ét, valamint augusztus 20-át, augusztus 10-ét, október 16-át, december 1-jét és január 17-ét határozza meg.”¹⁸

Csakhogy, amint az a Szabad Magyar Szó által közzétett szövegből kiderül, az említett dokumentum első szakasza a következőt tartalmazza:

„Vajdaság Autonóm Tartományban (a további szövegben Vajdaság AT) tartományi jelentőségű dátumként megállapításra és ünnepélyes megjelölésre kerül:

November 25., annak a napnak kapcsán, amikor 1918-ban a Nagy Népgyűlés Újvidéken kikiáltotta a Bánság, Bácska, és Baranya egyesülését a Szerb Királysággal.”¹⁹ Purger Tibor a *Szabad Magyar Szó*ban ennek ismeretében igen éles hangú szatírában leplezte le a

¹⁶ November 25-e ezentúl Vajdaság napja: A döntés vitákat gerjesztett a magyar közösségben. *vajma.info*, 2018. június 19., <https://www.vajma.info/cikk/vajdasag/22540/November-25-e-ezentul-Vajdasag-napja-A-dontes-vitakat-gerjesztett-a-magyar-kozossegeben.html> (letöltés ideje: 2019. augusztus 19.)

¹⁷ Uo.

¹⁸ Uo.

¹⁹ Tartományi képviselőházi határozat a tartományi jelentőségű dátumok megállapításáról és ünnepélyes megjelöléséről. *szabadmagyarszo.com*, 2018. június 21. (letöltés ideje: 2019. augusztus 14.) <https://szabadmagyarszo.com/2018/06/21/tartomanyi-kepviselohazi-hatarozat-a-tartomanyi-jelentosegu-datumok-megallapitasarol-es-unnepelyes-megjeloleserol/>

szerbiai hatalmi politika arroganciáját és képmutatását.²⁰ Itt jegyzem meg, hogy Kővágó László arra hívta fel a figyelmet, hogy akár az 1910-es, akár az 1921-es, tehát már a jugoszláv népszámlást vesszük figyelembe, „egyik népcsoport sem volt akkora számbeli többségben a többivel szemben, hogy egymagában jogosult lehetett volna dönteni a terület egészének sorsáról. A párizsi békeértekezleten részt vevő jugoszláv delegáció is nyilvánvalóan a vajdasági lakosság fenti tarka összetételére való tekintettel tartózkodott attól, hogy az újvidéki határozatokra, mint a kérdéses terület államjogi helyzetét a népek önrendelkezési joga alapján meghatározó dokumentumra hivatkozzék.”²¹

Azt, hogy Purger Tibornak mennyire igaza volt, jól mutatja, hogy Igor Mirović tartományi kormányfő még 2018. július közepén (tehát több mint három héttel az említett parlamenti döntés után) is arról elmélkedett, az lenne a legjobb, ha a Vajdaság napja november 25-e, vagy a májusi szerb nemzetgyűlés dátuma lenne. Ugyanakkor azt mondta, megérti Pásztor István álláspontját, aki szerint a magyarok nem ünnepezhetik meg november 25-ét, Vajdaság Szerbiához való csatolásának napját.²²

2018. november 25-én a vajdasági Magyar Mozgalom közleményben tiltakozott. Ebben emlékeztettek arra, hogy száz évvel korábban a szerb Nagy Nemzetgyűlés ezen a napon döntött úgy, hogy Bácska, Bánát és Baranya a Szerb Királyság része legyen: „Aki magyar, és november 25-ét ünnepnek tartja – lelke rajta. Mi a magunk részéről semmilyen ünnepelni valót nem találunk ebben a dátumban.”²³ A Magyar Mozgalom három tagja a magyar

²⁰ Purger Tibor: Minden világos: Nemvajdaság nemnapja Egy hatalmi helyreigazítás nyelvi, logikai és jogi bukfencei. *Szabad Magyar Szó*, 2018. június 23. <https://szabadmagyarszo.com/2018/06/23/minden-vilagos-nemvajdasag-nemnapja/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 10.)

²¹ Kővágó, 1964. 98.

²² Mirović megérti, hogy a magyarok nem ünnepezhetik november 25-t. Vajdasági Rádió-Televízió, 2018. július 15. http://www.rtv.rs/hu/politika/mirovic-meg%C3%A9rti-hogy-a-magyarok-nem-%C3%BCnnepezhetik-november-25-t_934763.html (letöltés ideje: 2019. augusztus 12.)

²³ „Aki magyar, és november 25-ét ünnepnek tartja – lelke rajta”. *Szabad Magyar Szó*, 2018. november 25.

<https://szabadmagyarszo.com/2018/11/25/aki-magyar-es-november-25-et-unnepnek-tartja-lelke-rajta/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 14.)

Országgyűlés Nemzeti összetartozás bizottságát arra kérte, foglalkozzon azzal, hogy Pásztor István november 25-én részt vett a vajdasági képviselőház díszülésén. Szerintük ugyanis „Pásztor István, a VMSZ elnöke, (...) ezzel a gesztussal is megmutatta, hogy egyetért Délvidék Magyarországtól való elszakításával, valamint, hogy pártjának nem lenne semmi kifogása a délvidéki magyarság szerbségbe való beolvadása ellen.”²⁴

A VMSZ elnöksége rendkívül élesen reagált a Pásztor István ellen felhozott vádakra. Egyrészt felhívták a figyelmet arra, hogy az ülésen beszédet tartott a Szerb Köztársaság elnöke, „elismerő és köszönő szavakkal illetve Orbán Viktort, Magyarország miniszterelnökét, amiért a két ország viszonya, átlépve a történelmi szembenállás múltbéli fájdalmas tényein, közösen képes építeni a térség számára biztonságot nyújtó jövőt.”²⁵ Másrészt a szerbiai és a vajdasági körülményeket felemlítve hangsúlyozták, hogy „a Magyar Mozgalom társelnökei – és nem elnöksége – ezen történelmi esemény kapcsán az uszítás, a történelmi revizionizmus, helyenként a politikai revizionizmus elemeinek beemelésével és mondataik bizonyos elemeinek irredenta allúzióival veszélyes és vállalhatatlan irányba mozdultak el ezen levelükben.”

Horvátország

Zágrábban 2005. szeptember 23-án a horvát szabor törvény módosítással fogadta el, hogy szeptember 25-e legyen „Isztria, Rijeka, Zadar és a szigeteknek a horvát anyaországgal történő egyesüléséről szóló döntés meghozatalának (emlék)napja”, illetve, hogy január 9-e legyen a „Muraköz magyar államtól történő elszakadásáról szóló határozat meghozatalának (emlék)napja.”²⁶

²⁴ K. P.: Díszülés Délvidék elcsatolásának századik évfordulója alkalmából: Pásztor is jelen volt! *Délhír*, 2018. november 25.,

<https://delhir.info/2018/11/25/diszules-delvidek-elcsatolasanak-szazadik-evforduloja-alkalmabol-pasztor-is-jelen-volt/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 15.)

²⁵ A trianonhoz vezető út állomásának politikai keselyűi. vmsz.org.rs.

<http://www.vmsz.org.rs/hirek/tortenesek/trianonhoz-vezeto-ut-allomasanak-politikai-keselyui> (letöltés ideje: 2019. augusztus 15.)

²⁶ Zakon o dopunama Zakona o blagdanima, spomendanima i neradnim danima u Republici Hrvatskoj

Némileg feltűnő ugyan, hogy a törvényt két nappal az Isztriáról stb. szóló megemlékezés napja előtt fogadták el, de mi most foglalkozunk a Murakőzzel. Bár a horvátok már 1918. december 28-án elfoglalták ezt a területet, azért választották az ünneplés napjául január 9-ét, mert 1918-ban ezen a napon Csáktornyan (Čakovecban) nagygyűlésen fogadták el a törvényben említett határozatot.²⁷

A századik évfordulót itt is többféle módon ünnepelték meg. A csáktornyai Muraköz Múzeumban január 8-tól március 28-ig tartó kiállításon ismertették a korabeli eseményeket. A január 8-án megtartott tudományos tanácskozáson a kulturális miniszteren kívül a horvát tudományos élet számos képviselője, csáktornyai intézmények és egyesületek, valamint a Muravidék Zrinyiekkel foglalkozó szervezetei (Zrinska garda Čakovec, Udruga Zrinski konjanici) is részt vettek. A tervek szerint a tanácskozás anyagát külön kötetben is megjelentetik.²⁸ A 100. évforduló legkiemelkedőbb eseményeként a horvát államfő, Kolinda Grabar-Kitarović január 9-én Csáktornyan ünnepélyes fogadást tartott a horvátországi diplomáciai képviselők és a nemzetközi szervezetek vezetői, valamint a Horvát Köztársaságba akkreditált katonai küldöttek számára. Ez alkalomból dicsérte a muraköziek képességeit és szorgalmát, amelyeknek eredményeképpen Muraköz Horvátország egyik legfejlettebb területe. A külföldi vendégek számára azonban valószínűleg ennél fontosabb volt, hogy ezt az alkalmat is kihasználta arra, hogy szóljon Horvátország 1992. január 15-én történt nemzetközi elismeréséről, az ország immár 10

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_09_112_2062.html (letöltés ideje: 2019. augusztus 11.)

²⁷ 9. siječnja – Dan donošenja Rezolucije o odcjepljenju Međimurja od mađarske države.

<https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/povijest-saborovanja/vazni-datumi/9-sijecnja-dan-donosnja-rezolucije-o-odcjepljenju>. (letöltés ideje: 2019. augusztus 21.) Kővágónál nyilván nyomdahiba következtében január 7-e szerepel. A nyomdahibát valószínűsíti, hogy Kővágó a *Zalai Hírlap* 1919. január 10-ei cikkére hivatkozik. L. Kővágó, 1964. 111.

²⁸ Znanstvenim skupom započelo obilježavanje 100. obljetnice odcjepljenja Međimurja od mađarske države. <https://emedjimurje.rtl.hr/vijesti/drustvo/3317487/foto-znanstvenim-skupom-zapocelo-obiljezavanje-100-obljetnice-odcjepljenja-medjimurja-od-madarske-drzave/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 18.)

éves NATO tagságáról és külpolitikai törekvéseiről.²⁹ A horvát internetes oldalak egy része azt a horvát hírügynökség (HINA) által készített összefoglalót vette át, aminek a lényegét itt leírtam. Magyar szempontból azonban figyelemre méltó, hogy az államfő honlapján (nehezen megtalálható eredeti szövegben van két olyan fontos mondat, amit a HINA nem idézett, (és így persze az internetes lapok sem): „A Muraköz egyúttal szorosán összeköt minket két baráti szomszédos országgal, Magyarországgal és Szlovéniával. E határmenti térségben érezzük népeink termékeny kulturális keveredését, mint annak a részét, amit Európa autentikus szellemiségének nevezhetnénk.”³⁰

Az ünnepségen számos muraközi politikai és kulturális személyiség is részt vett. Muraköz megye polgármestere, Matija Posavec (valószínűleg még az államfő előtt megtartott beszédében) azt hangoztatta, hogy 1918. december 24-től 1919. január 9-éig igen kemény harcok folytak a Muraközért, és külön kiemelte a 100 évvel korábbi határozat azon részét, amely szerint örökre elszakadnak a hivatalos Magyarországtól.³¹ A horvát szabor alelnöke, Željko Reiner viszont a sajtókonferencián azt mondta, hogy inkább a terület Horvátországhoz csatolásáról kellene beszélni, és nem a magyar hatalomtól való elszakadásról.³² Ezzel kapcsolatban érdemes két dolgot megjegyezni. Egyrészt azt, hogy az adott időszakban nem létezett Horvátország, csak a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság. Éppen ezért az említett határozat nem szól Horvátországról, hanem azt

²⁹ M. Šu./Hina: Diplomati s predsjednicom slavili 100 godina od pripojenja Međimurja. 2019. január 09. (letöltés ideje: 2019. augusztus 21.)
<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/diplomati-s-predsjednicom-slavili-100-godina-od-pripojenja-medimurja-foto-20190109>

³⁰ Obilježavanja 27. obljetnice međunarodnog priznanja Republike Hrvatske i 100. obljetnice ujedinjenja Međimurja s maticom zemljom Hrvatskom 9. siječnja 2019. <http://predsjednica.hr/objava/1/1/2814> (letöltés ideje: 2019. augusztus 21.)

³¹ Heric, Sanja: Kolinda Grabar-Kitarović: Međimurci su uvijek spremno branili Međimurje i Hrvatsku! 9. siječnja 2019. <https://www.mnovine.hr/medimurje/foto-i-video-kolinda-grabar-kitarovic-medimurci-su-uvijek-spremno-branili-medimurje-i-hrvatsku/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 21.)

³² ibe/VLM: Leko: U EU se nećemo odricati svojih vrijednosti. vecernji.hr, 2013. január 09., (letöltés ideje: 2019. augusztus 22.)
<https://www.vecernji.hr/vijesti/leko-u-eu-se-necemo-odricati-svojih-vrijednosti-495921>

mondja ki, hogy a muraközi horvátok körében mindig is élt a vágy, hogy „politikailag egyesüljön azonos vérű és nyelvű egy nemzetségből való rokonaival”, másrészt *expressis verbis* kimondja, hogy a muraközi horvátok „mindörökre elszakadnak a magyar államtól”.³³

Este pedig még egy úgynevezett ünnepi akadémiai megemlékezés is volt. Ezen ismét beszédet mondott a horvát államfő, aki ezúttal történelmi áttekintésbe foglalta mondanivalóját. Ebben a 14. századtól az 1991-ig tartó időszak legfőbb eseményeit idézte fel, megemlítve Jellasicsot, illetve az 1941 és 1945 közötti magyar uralom idejét is. Beszéde végén ismét kiemelte, hogy milyen fontos szerepe van a Muraköznek a Szlovéniával és Magyarországgal fenntartott gazdasági és politikai kapcsolatokban. Kolinda Grabar-Kitarović után felszólalt még néhány politikus. Egy parlamenti képviselő annak az Ivan Novaknak az 1918-ban betöltött szerepét méltatta, akiről Kóvágó is viszonylag részletesen ír. Matija Posavec ezúttal azt hangsúlyozta, hogy a békekonferencián Muraköz horvát jellegét kellett bizonyítaniuk, manapság pedig azt akarják megmutatni Horvátországnak, hogy „szabályozottságunk, infrastruktúránk, a munkához való viszonyunk, szolidaritásunk, humanitásunk, a nyilvánossághoz és közszféra működéséhez kapcsolódó viszonyunk a jó gyakorlat példája lehet.”³⁴

A horvátországi magyarok nem mutattak érdeklődést az ünnepi megemlékezés iránt, ami érthető is, ha tudjuk, hogy a 2001-es népszámlálás szerint a Muraköznek 118.426 lakosa volt, s ebből 73-an vallották magukat magyarnak, de még az 1910-es népszámlálás szerint is csak a lakosság 8,2%-a volt magyar.³⁵ Baranya és a

³³ Dan donošenja Rezolucije o odcjepljenju Međimurja od mađarske države. medjimurjepress.net, 2018. január 7.

<https://medjimurjepress.net/zupanija/povijest/dan-donosnja-rezolucije-odcjepljenju-medimurja-madarske-drzave-2/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 19.)

³⁴ Svečana akademija u povodu 100. obljetnice pripojenja Međimurja hrvatskoj matici. [jutarnji.hr](http://www.jutarnji.hr), 2019. január 9.

<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/svecana-akademija-u-povodu-100-obljetnice-pripojenja-medimurja-hrvatskoj-matici/8259956/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 19.)

³⁵ Gyémánt Richárd – Drozdik Zsuzsa: A horvátországi magyarság területi és társadalomstatistikai sajátosságai. (KSH) Területi Statisztika, Budapest, 2004. 7. 361–380.

Szerémség nyugati része csak 1945-ben lett Horvátország része, ez az esemény Horvátországban nem ünnep.

Szlovénia

Mielőtt bemutatnám a 2019-es év eseményeit, érdemes egy kicsit itt is visszatekintenünk. 1996-ban jelent meg Lendván egy magyarországi történész, Zsiga Tibor könyve *Muravidéktől Trianonig* címmel.³⁶ A könyvet bizonyos állításai miatt Szlovéniában rendkívül erősen támadták. Alapvetően nem a leírt történeti tényeket vitatták, hanem azt, hogy a szerző a szlovénokat több helyen vendnek nevezi, tagadja, hogy a magyarországi szlovének nyelve a szlovén nyelv egyik (archaikus) nyelvjárása lenne stb. Mindezek főleg azért keltettek felháborodást, mert ezeket és ehhez hasonló érveket használt Mikola Sándor, amikor a trianoni békekonferencián a „vend kérdés szakértőjeként” a magyar érdekeket képviselte.³⁷ Göncz László is úgy véli, „Mikola – *A vendiség múltja és jelene* című könyvében – bizonyíthatatlan feltételezéseket közölt e kérdést illetően, valamint a kérdéskör számos más valótlanága is az egyébként kiváló természettudós és matematikus nevéhez fűződik”.³⁸ 1998 novemberében a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet konferenciát rendezett a vitatott kérdésekről. Ennek anyaga kötetben is megjelent.³⁹ A szlovén fél sem maradt adós a válasszal. 1999-ben jelentették meg a *Muravidék és a magyar-szlovén* (jugoszláv)

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2004/04/wgyemant.pdf> (letöltés ideje: 2019. augusztus 22.)

³⁶ Zsiga Tibor: *Muravidéktől Trianonig*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet., 1996.

³⁷ M. Kozár Mária: A magyarországi szlovének – letelepedésük, múltjuk, jelenük. *Vasi Szemle*, 1994/4.

<http://www.vasiszemle.hu/1999/04/mkozar.htm> (letöltés ideje: 2019. augusztus 2.)

³⁸ Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918–1941*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001, 13. Internetes változat: <https://mek.oszk.hu/02200/02239/html/01.htm#b7> (letöltés ideje: 2019. augusztus 2.)

³⁹ Göncz László (szerk.): *A Mura mente és a trianoni békeszerződés. (Pokrajina ob Muri in trianonska mirovna pogodba)*. Lendva/Lendava: Lendavski zvezki/Lendvai füzetek, 2000. 17.

határmegállapítás ügyében 1918-tól alapvető (és szlovén szempontból sikeres) szerepet játszó Matija Slavič írásainak gyűjteményes kötetét.⁴⁰ Tekintettel arra, hogy 1999-ben volt a Muravidék elfoglalásának nyolcvanadik évfordulója, Muraszombatban szeptember 8–11-én konferenciát szerveztek, s ennek az anyagát is megjelentették.⁴¹ A kötet előszavának szerzője hangsúlyosan említi meg a Zsiga Tibor könyve nyomán kialakult vitákat. A konferencián rövid beszédet mondott a Szlovén Köztársaság akkori elnöke, a muravidéki (Križevci, magyarul Tótkeresztúr) születésű Milan Kučan is, s ez a beszéd a kötetben is megjelent. Kučan a kötet címéül választott gondolatot boncolgatta: vajon a Muravidék az európai kommunikációs folyamatok peremén vagy érintkezési pontján van-e? Úgy vélte, hogy a múltban ez a terület peremvidék volt, és feltette a kérdést, hogy lehet-e ez a jövőben másképp? Szerinte ez mindenekelőtt attól függ, hogy képesek-e meglátni Szlovénia jövőjét az európai együttműködésben. „Ha ez a látomás/szemlélet válik uralkodóvá, akkor a Muravidék teljes egészében felértékelheti saját geopolitikai és stratégiai helyzetét, amely fizikailag és szellemileg Közép-Európa kellős közepébe helyezi és ezzel az európai kommunikációs folyamatok érintkezési pontjába.”⁴²

A szlovén szerzők a legkülönbözőbb nézőpontból (történelem, vallási és identitásproblémák, romaügyek, építészeti kérdések) elemezték a kérdéskört. A magyar fél szempontjait Göncz László és jómagam képviseltük. Göncz László történeti áttekintést adott, és a muravidéki magyarság identitásának megőrzésével kapcsolatos kérdéseket boncolgatta. Én a trianoni döntés magyar nemzettudatra gyakorolt hatását igyekeztem bemutatni.

A következő fontos esemény 2005 szeptemberében volt. A szlovén parlament ugyanis szeptember 29-én elfogadta az ünnepekről szóló törvény módosítását. Ennek értelmében nem munkaszüneti ünnepnappá vált augusztus 17-e, a muravidéki szlovénoknak az

⁴⁰ Slavič, Matija: *Naše Prekmurje : zbrane razprave in članki*. Második, bővített kiadás. [Murska Sobota:] Pomurska založba, 1999.

⁴¹ Balažic, Janez – Fujs, Metka (uredila): *Prekmurje na obrobju ali v stičišču evropskih komunikacij : zbornik referatov z Znanstvene konference ob 80. obletnici priključitve Prekmurja k Sloveniji*, Murska Sobota, 9. do 11. september 1999. Murska Sobota: Pokrajinski muzej, 2000.

⁴² Balažic – Fujs, 2000. 13.

anyanemzettel történt egyesülésének napja, illetve szeptember 5-e, a Tengermellék anyanemzethez történt visszatérésének napja.⁴³ Itt is némileg hasonlóképpen jártak el, mint Szerbiában vagy Horvátországban. Párizsban 1919. augusztus 1-jén engedélyezték, hogy az új délszláv állam megszállja a Muravidéket (Kővágó és a szlovénok egy része is a Szlovén Vidék megjelölést alkalmazza). Augusztus 12-én a jugoszláv csapatok bevonultak a Muravidékre.⁴⁴ 1919. augusztus 17-én Beltinciben a szlovénok népgyűlésen álltak ki az új hatalom mellett, a katonaság pedig átadta a hatalmat a polgári hatóságoknak.⁴⁵ A kilencvenedik évfordulóról szóló beszámolóban így írnak erről: „Amikor arról döntöttek, hogy melyik nap legyen az az ünnep, amelyet 2006 óta állami ünnepként ünneplünk Szlovéniában, az a nap került ki győztesen, amikor a polgári ügyintézők átvették a hatalmat a katonáktól.”⁴⁶

Figyelemre méltó, hogy amíg az említett 1999-es konferencián, illetve a konferencia kötetében, valamint a sajtóban és a politikai közbeszédben igen gyakran (de nem mindig) a Muravidék Szlovéniához csatolásáról szólnak, a törvény szövege az anyanemzettel történt egyesülést említi. És helyesen, hiszen ezt a területet is az 1918 decemberében létrejött Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz csatolták és nem a (még) nem létező Szlovéniához. Megjegyzem, hogy a szlovén szövegekben gyakran használják az anyaországhoz történő csatolás kifejezést. Erről Metka Fujs történész így nyilatkozott: „Mindenekelőtt tudni kell, hogy ezekre a forradalmi

⁴³ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (ZPDPD-A), stran 9290. <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebinska/2005-01-3888/zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-zakona-o-praznikih-in-dela-prostih-dnevih-v-republiki-sloveniji-zpdpd-a?h=Zakon%20o%20praznikih%20in%20dela%20prostih%20dnevih%20v%20Republiki%20Sloveniji> (letöltés ideje: (2019. június 28.)

⁴⁴ Kővágó, 1964. 243.

⁴⁵ An. Ma., J. I., A. Č.: Štefanec: Prekmurje je še vedno nekakšna eksotika. rtvslo.si, 2011. augusztus 16.

<https://www.rtvsllo.si/slovenija/stefanec-prekmurje-je-se-vedno-nekakšna-eksotika/264152> (letöltés ideje: 2019. június 28.)

⁴⁶ A. M.: 90 let od združitve prekmurskih Slovencev z matico. rtvslo.si, 2009. augusztus 17.

<https://www.rtvsllo.si/slovenija/90-let-od-zdruzitve-prekmurskih-slovencev-z-matico/210057> (letöltés ideje: 2019. június 29.)

időkre vonatkozóan nehezen alkalmazható az anyaország kifejezés, hiszen akkoriban egyesült az összes szlovén. Ausztria-Magyarország – amelyben mi szlovénok éltünk, csak éppen egyesek az osztrák tartományokban, a muravidékiek pedig a Magyar Királyság területén – egyetlen monarchia volt. Azok, akik az osztrák tartományokban éltek, 1918. december 1-jén egyesültek a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban (SzHSz Királyság). És ha abból indulunk ki, hogy ebben az új államban, illetve királyságban a szlovénok voltak az egyik államalkotó nemzet, akkor azt is mondhatjuk, hogy fél évvel később ehhez az új államhoz, illetve királysághoz csatlakozott még a párizsi békekonzferencia döntése alapján a Muravidék (is). Ezért nehezen állítható, hogy az akkori Szlovénia egyik része rendelkezett az anyaország státuszával, a másik pedig nem.”⁴⁷

A törvény elfogadásakor Szlovéniában jobboldali kormány volt hatalmon. Az ellenzékben lévő liberális és baloldali párt képviselőinek volt néhány kifogásuk, főleg az előkészítés módját illetően, de ennek ellenére támogatták a törvényt. Az olasz nemzetiség parlamenti képviselője azonban (az 1944 és 1956 közötti eseményekre utalva⁴⁸) így fakadt ki: „nem gondoltam, hogy a Tengeremlék gyakorlatilag teljes lakosságának, tehát olaszoknak és szlovénoknak rendszerű és bosszúálló elűzése ünneplés tárgya lehet”⁴⁹ Az itt idézett újság nem szól arról, hogy a törvényjavaslat vitájában természetesen felszólalt a magyar nemzetiség képviselője, Pozsonecz Mária is. Az ő hozzászólását megtaláljuk a szlovén parlament illetékes ülésének jegyzőkönyvében. Pozsonecz egyebek között a következőkre hívta fel a figyelmet: nem lenne szabad, hogy a törvény szövege sértse bármelyik szlovén állampolgár érzéseit. „Ez a törvény válasz a 80 évvel ezelőtti viszonyokra, hiszen az I. világháború viharai után mind a szlovén, mind a magyar szülőföldet feldarabolták a győztesek.

⁴⁷ Mlinarič, Urška:(intervju) Metka Fujs: Kako dolgo gojiti zgodovinsko bolečino? Večno? vecer.com, 2019. augusztus 10. (letöltés ideje: 2019. augusztus 11.) <https://www.vecer.com/intervju-metka-fujs-kako-dolgo-gojiti-zgodovinsko-bolecino-vecno-10051272>

⁴⁸ A tengeremléki lakosság elűzésének, illetve menekülésének történetéről igen nagy szakirodalom szól, l. pl.: Egon Pelikan: Vzroki in posledice izseljevanja iz slovenske Istre po drugi svetovni vojni. *Zgodovinski časopis*, 2000/2. 289–294.

⁴⁹ Sveženj zakonov na včerajšnjem rednem septembrskem zasedanju državnega zbora. *Večer*, 2005. szeptember 30. 2.

Emiatt a szlovénok egyharmada hazája határain kívül maradt, a magyar állam területének kétharmada pedig idegen hatalom alatt.” Feltette a kérdést, hogy vajon Szlovénia azt ünnepli-e, hogy sok szlovén kisebbségbe került. „(...) úgy gondolom, hogy mind a szlovénok, mind a magyarok morzsák voltunk a nagyhatalmak kezében, ezért egyikünknek sincs oka arra, hogy nagy pompával ünnepeljünk.”⁵⁰

Az ünneplések ügyében 2010-ben annyi változás történt, hogy a gazdasági válság miatti takarékoskodással összefüggésben a (baloldali) kormány úgy döntött, hogy állami szinten ezt az ünnepet ezentúl csak ötévenként tartják meg. Ezt az információt egy olyan cikkben közölték, amelyben arról is tudósítottak, hogy mit mondott 2011. augusztus 16-án az akkori, baloldali kormányfő a Muraszombatban megtartott központi ünnepségen.⁵¹ Az a következő évi ünnepségről szóló beszámolóból derült ki, hogy ez az ünnepnap (nyilván a 2010-es kormánydöntés alapján) nem számít állami ünnepnapnak, csak lokálisnak. Az új, jobboldali kormányfő (aki a törvény elfogadásának évében, 2005-ben is miniszterelnök volt), csupán üdvözlőt küldte. De azért az őszi köztársasági elnökválasztásra készülő legfontosabb jelöltek megjelentek rajta.⁵² 2019-ig a további években is ezen a módon, azaz formálisan nézve lokálisan ünnepeltek.

A századik évfordulóról történő megemlékezések szervezését már 2017 márciusában megkezdték. Létrehoztak egy úgynevezett kezdeményező bizottságot, amelynek Milan Kučan lett az elnöke. A

⁵⁰ DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE Nadaljevanje 9. seje (29. september 2005) (letöltés ideje: 2019. június 30.)

<https://www.dzrs.si/wps/portal/Home/deloDZ/seje/evidenca?mandat=IV&type=sz&uid=3C185DA6AC35D612C1257096002E75B8>

⁵¹An. Ma., J. I., A. Č.: Štefanec: Prekmurje je še vedno nekakšna eksotika. rtvslo.si, 2011. augusztus 16., <https://www.rtv slo.si/slovenija/stefanec-prekmurje-je-se-vedno-nekakšna-eksotika/264152> (letöltés ideje: 2019. június 30.), 1. még: Premier Borut Pahor na osrednji prekmurski slovesnosti ob dnevu združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom, 2011. augusztus 16. http://www.nekdanji-pv.gov.si/2008-2012/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/252/5559/ (letöltés ideje: 2019. június 30.)

⁵² Žunec, Branko: Priključitev Prekmurja, več samozavesti. *Večer*, 2012. augusztus 18. 1.

bizottság kidolgozta a lehetséges programok keretét.⁵³ Úgy vélem, hogy a Muravidék megszerzését nem csupán azért ünnepelték meg ilyen gondosan és széleskörűen, mert most volt a századik évforduló, hanem azért is, mert ahhoz képest, hogy a háború végén jelentős számú szlovén maradt Olaszország és Ausztria területén, a Muravidék nagyon komoly nyereségnek számított.

2019-ben már az év elejétől folyamatosan készültek a századik évfordulóra, illetve egy sor program már zajlott is. Az év folyamán nagyon sok a témával foglalkozó újságcikk, interjú jelent meg, könyv- és filmbemutatókat tartottak, a muravidéki kultúrát, történelmet, ismertető előadás és egyéb esemény volt. Az előzményekhez tartozik, hogy a szlovén köztvé 2014-től nap mint nap megemlékezett az I. világháború száz évvel korábbi eseményeiről, és a legkülönbözőbb anyagokkal, dokumentumfilmek, tematikus beszélgetések, könyvismertető stb. gazdagították azokat, akik felkeresték a köztvé internetes oldalát.⁵⁴ Ennek a műsorfolyamnak az egyik része volt, amikor 1919. január 3-án Göncz László, Metka Fujs, a muraszombati Pomurski Muzej igazgatónöje, a magyar történelem egyik legjobb szlovén ismerője és Franci Just irodalomtörténész beszélgetett a száz évvel korábbi muravidéki eseményekről.⁵⁵

A századik évforduló alkalmából azonban a szlovén köztvé ettől függetlenül külön műsorfolyamot indított a Muravidékről,⁵⁶ amelyben az előző műsorfolyamhoz hasonló módon, de immár kifejezetten a Muravidékkel kapcsolatos anyagokat közöltek. Azzal a különbséggel, hogy ezen az oldalon nem csupán az 1919-es eseményekkel kapcsolatos anyagok láthatók, de az elmúlt száz év történéseivel és a

⁵³ Aktivnosti ob 100-letnici združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom. pomurec.com, 2018. március 30.
https://www.pomurec.com/vsebina/46912/Aktivnosti_ob_100-letnici_združitve_prekmurskih_Slovencev_z_maticnim_narodom (letöltés ideje: 2019. június 30.)

⁵⁴ Svetovna vojna 1914–1918. stari.rtvsllo.si <https://stari.rtvsllo.si/prva-svetovna-vojna> (letöltés ideje: 2019. augusztus 25.)

⁵⁵ Kosi, Lidija: Pogled 100 let nazaj: priključitev Prekmurja. stari.rtvsllo.si. 2019. január 3.,
<https://stari.rtvsllo.si/prva-svetovna-vojna/pogled-100-let-nazaj-prikljucitev-prekmurja/477668> (letöltés ideje: 2019. augusztus 25.)

⁵⁶ Prekmurje 1919–2019. rtvsllo.si, <https://www.rtvsllo.si/prekmurje> (letöltés ideje: 2019. augusztus 25.)

Muravidék jelenével, gazdaságával, kultúrájával, politikai életével összefüggő anyagok is. És persze ez érvényes a sajtóra is. A január 10-én megjelent hírekből az egyik az evangélikus egyház naptárának bemutatójáról szól.⁵⁷ 1919 előtt ugyanis a szlovénok többsége az osztrák örökös tartományok lakója volt, s ezeken a területeken a protestantizmust viszonylag hamar legyőzte az ellenreformáció, de a magyar fennhatóság alatt álló, szlovénok lakta területen a földesurak jóvoltából fönmaradhatott. A naptárban ugyancsak szó volt arról, hogy miképpen telt el ez a száz év a Muravidéken. Mind a muravidéki mindennapokat, mind a mostani évfordulót átszővi két fontos tényező.

Az egyik az, hogy ezeken az ünnepségeken ugyan sok szó esik arról, hogy a magyarországi szlovénok a szlovén nemzet részét képezik, mégis mind a muravidékiek, mind az „anyaországbeliek” érzik, hogy az a (megfogalmazásuk szerint) kilencszáz év, amíg egymástól külön éltek, mély nyomokat hagyott mind a nyelvben, mind pedig a mindennapi életben. Mert az ugyan igaz, hogy a magyarországi politika a muravidéki nyelvjárás sajátosságait arra akarta felhasználni, hogy a „vendeket” távol tartsa a többi szlovénoktól, de ugyanakkor az is igaz, hogy ennek a nyelvjárásnak a sajátosságai nehezé teszik (és főleg tették) a kommunikációt a két nemzetrés között. Ezért 1919 után a hivatalos szlovén politika nem egyszer erőszakos módszerekkel arra törekedett, hogy a muravidékiek vegyék át a szlovén köznyelvet. Igaz ugyan, hogy értek el eredményeket, de sokan még ma is nyelvjárásban beszélnek. A protestáns naptár bemutatójáról szóló cikkben nem véletlenül olvasható az, hogy Evgen Balažic nyugalmazott evangélikus lelkész arról beszélt, az újrafordított Újtestamentumában „modernebb muravidéki kifejezéseket használt azokra a szavakra, amelyeket valaha használtak, és amelyek számunkra ma nem érthetőek, s ezzel azt szeretné elérni, hogy azt a nyelvet, amit a muravidékiek beszélnek, minél gyakrabban használják az egyházi szertartásokon.”⁵⁸ Azt, hogy a két nemzetrés bizonyos kapcsolatok ellenére mennyire egymástól elkülönülve élt 1919 előtt, jól mutatja, hogy az őket egymástól elválasztó Murán csak 1922-ben épült meg az első híd. Nem véletlenül emlegetik még ma is, hogy száz évvel ezelőtt nem mindenki értett

⁵⁷ A. Nana Rituper Rodež: Kaj je pri slovenskem narodu vzbudila reformacija. *Večer*, 2019. január 10.

⁵⁸ Uo.

egyed az egyesüléssel.⁵⁹ Mindez jól mutatja, hogy az egykori magyarországi szlovénok kimaradtak az 1919-et megelőző szlovén nemzetfejlődés folyamatából.

A másik tényező a Muravidék elmaradottsága az ország többi részéhez képest. Ezt egyesek egyfajta romantikával élik meg: „Azok az emberek, akik a Muravidékre jönnek, úgy érzik, mintha megállt volna az idő.”⁶⁰ Ugyanakkor erre a vidékre közmondásosan alkalmazták a Szibéria elnevezést. Ennek eredete az I. világháború utáni időkre megy vissza, amikor is Metka Fujs szerint a ljubljanoi központban egyfajta sajátos bizalmatlansággal szemlélték a muravidékiek szlovén nemzeti öntudatát. Ezt erősítő Olaszországból menekült szlovén „kolonizátorokat” telepítettek a Muravidékre. Ekkor jött létre a „Muravidék – a szlovén Szibéria” szintagma, amellyel azt érzékeltették, hogy ez a vidék egyfajta (elmaradott) büntetési terület, ahová az állam a kevésbé alkalmas kádereket küldte.⁶¹ Bár az idézett dolgozat szerzője úgy véli, hogy manapság már tényleg nem használják ezt a kifejezést, a központi napilap még 1999-ben is ilyen címmel jelentett meg cikket: *A Muravidék, mint Szibéria*.⁶² A Muravidék viszonylagos elmaradottsága (ha Magyarországról a 86-os úton autóval közelítjük meg, kifejezetten gazdagnak tűnik az út magyarországi szakaszán láthatókhöz képest, pedig 1990 után itt is komoly fejlődés tapasztalható) Kučan beszéde óta is folyamatosan téma.

Az egyik történész, Dejan Süč (Szűcs) szerint Lendva aranykora 1867 után kezdődött, amikor a település járási székhely lett. Ekkor számos zsidó kereskedő és iparos érkezett ide, ami fellendítette a gazdaságot. „A 20. század elején Lendván a vállalkozók szinte kivétel nélkül magyar nemzetiségű, többnyire zsidó vallású emberek voltak.” A zsidók egyharmada 1919 után Magyarországra telepedett. A gazdasági lap cikkének további részéből kiderül, hogy most, száz évvel később Lendván már jelen vannak a külföldi befektetők, és

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ Valentina Smej Novak: Stoletje potem. *Večer*, 2019. január 10.

⁶¹ Koštric, Sandra: Od „slovenske Sibirije” do čarobne pokrajine neskončnih ravnin: Prekmurje v kontekstu slovenske nacionalne identitete : diplomsko delo Ljubljana 2011. <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/kostric-sandra.pdf> (letöltés ideje: 2019. szeptember 8.)

⁶² Gerenčer, Ivan: Prekmurje kot Sibirija? *Delo*, 1999. augusztus 16.

néhány jól menő helyi vállalkozó is van, köztük Magyar József, aki felkerült a száz leggazdagabb szlovén (sic!) listájára. Bár az utóbbi időben jelentősen csökkent a munkanélküliek száma, arányuk még mindig kétszer nagyobb a szlovéniai átlagnál.⁶³

Amint említettem, az ünnepi évet számos kulturális eseménnyel gazdagították. Néhány 2018 végi rendezvény után már januárban bemutatták Uroš Lipušček újságíró *Prekmurje v vrtincu pariške mirovne konference 1919 (A Muravidék a párizsi békekonferencia forgatógatójában)* című monográfiáját, februárban pedig Štefan Celec *Za Prekmurje gre (A Muravidékről van szó)* című filmjét.⁶⁴ Nem kísérem végig a 2019-es év összes idevonatkozó eseményét (ezeket összegzik egy erre a célra létrehozott internetes oldalon),⁶⁵ inkább rátérek az augusztus 16-i ünneplésre.

Az ünnepség beköszöntőjeként a maribori *Večer* ismertette több Muravidékhez kötődő jeles szlovén értelmiségi nézeteit az anyanemzettel történt egyesülésről, illetve a Muravidékről.⁶⁶ Este a belatinci várparkban megtartott központi ünnepségen jelen volt Borut Pahor államfő, Milan Kučan, Dejan Židan a szlovén parlament elnöke, Peter Štumpf katolikus püspök és Geza Erniša, az evangélikus egyház címzetes püspöke. Az ünnepi beszédet Marjan Šarec kormányfő mondta el. Miközben felidézte a múlt eseményeit, s dicsérte az akkori szlovénok törekvéseit, arra utalva, hogy az I. világháború után számos szlovén olasz, illetve osztrák terület lakója maradt, megemlítette, hogy „a maga módján mindegyik azért harcolt, hogy ma legalább nemzeti

⁶³ Maučec, Uroš: Lendava po 100 letih: Slovenska? Madžarska? Oboje, toda - ali cveti? *manager.finance.si*, 2019. július 18., https://manager.finance.si/8950630/Lendava-po-100-letih-Slovenska-Madzarska-Oboje-toda-ali-cveti?utm_content=link_3&utm_medium=email&utm_campaign=pismo_urednik_a&utm_source=19072019&f_tid=f9bdf5e8efbaa0ca36fdd2c3da9b7a27 (letöltés ideje: 2019. július 20.)

⁶⁴ Prekmurci že slavijo. *Večer*, 2019. január 31.

⁶⁵ PREKMURJE V SRCU –100 LET ZDRUŽITVE PREKMURSKIH SLOVENCEV Z MATIČNIM NARODOMDOGODKI OB PRAZNOVANJU. *prekmurjevsrcu.si*, 2019. január https://www.prekmurjevsrcu.si/data/attachment/343ae8e26ca054cfcc1f6cbfe5781dddc9059adc/1547804655pregled_dogodkov_po_nosilcih_NC_18.01.2019.pdf (letöltés ideje: 2019. szeptember 6.)

⁶⁶ Mlinarič, Urška: Ponosno in samozavestno. 2019. *Večer*, 2019. augusztus 16.

területünk ezen része a saját államunkban van, több nem volt lehetséges.”⁶⁷ Szólt még a terület sajátosságairól, arról, hogy a kormány milyen eszközökkel ösztönzi a régió fejlődését, végül arról, hogy a szlovén kormány miként támogatja a Magyarországon maradt Rába-menti szlovénokat.

Különösen érdekes, hogy miképpen élték meg ezt az évet a muravidéki magyarok, és mi volt erre a szlovénok reakciója. Göncz László a *Népújság* című hetilapban hónapról hónapra összefoglalta a száz évvel korábbi eseményeket. Az év elején volt némi bizonytalankodás azt illetően, hogy miképpen álljon hozzá a magyar közösség ehhez az ünnephez. A muravidéki magyarok korábban soha nem vettek részt az ünnepségen. 2019. május közepén egy elég zavarosan megfogalmazott újságcikkből derült ki, hogy 2019. január végén Horváth József, a muravidéki magyarok parlamenti képviselője, egyúttal a Muravidéki Magyar Önkormányzati Nemzeti Közösség elnöke a magyar szülők információira hivatkozva levélben arra kérte a muravidéki területi iskolaügy vezetőjét, értse meg, hogy a magyar gyerekek nem vesznek részt az ünnepségen. Miközben együttműködési hajlandóságáról biztosította az említett vezetőt, azt mondta, problematikusnak tűnne számára, ha a mostani ünnepség a gyöztések vesztések feletti ünneplésének szellemében zajlana le. „Remélem, egyetért azzal, hogy számunkra, a magyar közösség tagjai számára, ez a dátum nem ünnep, ezért udvariasan kérem Önt, hogy a szülők és a gyerekek érzékenységre való tekintettel (az ünneplési) együttműködésről mondjon le.” – mondta, majd az újságcikk későbbi részében még ezt mondta: „Ha ezek olyan események lesznek, amelyek 100 év után az együttélés és párbeszéd szükségességét hangsúlyozzák, akkor nem lát okot arra, hogy ezeken ne vegyenek részt a magyar nemzetiségű gyerekek is.”⁶⁸

A szlovén kormány 2019. április végén egy tiszteletbeli bizottság létrehozásáról döntött, amelynek tagjai közzé beválasztották Horváth

⁶⁷ Premier Šarec: »Če ne bi bilo zavednih Slovencev oziroma Prekmurcev, je vprašanje, ali bi danes tukaj praznovali«. gov.si, 2019. augusztus 17. <https://www.gov.si/novice/2019-08-17-premier-sarec-ce-ne-bi-bilo-zavednih-slovencev-oziroma-prekmurcev-je-vprasanje-ali-bi-danes-tukaj-praznovali/> (letöltés ideje: 2019. augusztus 19.)

⁶⁸ Mlinarič, Urška: Presenetljiva elektronska pošta poslanca Horvatha. *Večer*, 2019. május 15.

Józsefet is. Együttal bejelentették, hogy az ünnepséggel kapcsolatos eseményeken a kultúrák közötti párbeszéd, a jószomszédi viszonyok és az együttélés témája lesz a középpontban. Horváth József a meghívást elfogadta, és ezt nyilatkozta: „Ez egy nagyon szép gesztus, ezért a meghívást elfogadtam, hiszen a 21. században el kell hagyni az eddig kiépült sztereotípiákat, és a Muravidéken erősíteni kell az együttélést. Több dolog köt össze minket, mint amennyi elvlaszt. Ha valaki megpróbálja elvlasztani egymástól a magyarokat és a szlovénokat, akkor az a politika, és nem azok az emberek, akik a nemzetiségileg vegyes területeken élünk.”⁶⁹

Ez a kérdéskör mind a szlovén, mind a magyar oldalon vitákat váltott ki. Szlovén részről az a muravidéki szlovén parlamenti képviselő, Jožef Horvat kelt ki élesen Horvát Ferenc említett álláspontja ellen, aki 2005-ben a törvénymódosítás legfőbb kezdeményezője volt.⁷⁰ Magyar részről Tomka Tibor fejtette ki az álláspontját: „Teljesen normális, hogy a szlovének, ahogy a szlovákok, a románok vagy éppen a szerbek ünneplik a 'Nagy-Magyarországtól' elcsatolt területeket, ennek alkalmával ünnepélyeket szerveznek, szobrokat avatnak. Na de részt vegyenek-e a magyar vezetők a rendezvényen vagy rendezvényeken, fellépjenek-e magyar gyermekek az ominózus ünnepélyeken? Véleményem szerint semmiképpen, nekem személy szerint ez ugyanis megalázó lenne, és nem szeretném, hogy mondjuk a saját gyermekem mint fellépő jelen legyen a rendezvényen. Minden tiszteletem az ünneplők előtt, de ahogy normálisnak tartom, hogy ők ünnepelnek, nekik is normálisnak kellene tartani azt, hogy én nem szeretnék ünnepelni.” Majd arra a szlovén magatartásra utalva, hogy az ausztriai szlovének sem vesznek részt azon az ünnepségen, amelyet Ausztriában tartanak abból az alkalomból, hogy az 1920-ban megtartott karintiai népszavazáson az ott élő szlovének nem a délszláv állam, hanem Ausztria mellett tették le a szavazatukat, így folytatta: „Képzeljük el, hogy 2020. október 10-én a karintiai népszavazás osztrák ünnepén mondjuk Klagenfurtban szlovén gyermekek lépnek fel annak tiszteletére, hogy Karintia déli részét az 'anyaországnál' hagyták.

⁶⁹ Uo.

⁷⁰ Pomurski poslanec Horvat svari pred pritiski na otroke in ravnatelje v Prekmurju.sobotainfo.com, 2019.május 15., (letöltés ideje: 2019. május 18.)
<https://sobotainfo.com/comment/265112>

Nem tudom elképzelni! Ettől a karintiai szlovén még lojális állampolgára Ausztriának – a magyar pedig Szlovéniának!”⁷¹

A történet vége pedig az, hogy amikor 2019. augusztus 17-én este a belatinci várparkban megtartották a központi ünnepélyt, akkor azon „Varga Irén színművész magyar nyelven, Horvat Nataša pedig roma nyelven is szavalt. Kifejezve tiszteletüket a szlovén állam előtt és a békés együttélés jegyében az ünnepi szentmisén és az ünnepségen jelen voltak a muravidéki magyar önkormányzatok vezetői is.”⁷²

Végül jegyezzük meg, hogy az addig lokálisan ünnepelt területi nyereség pedig országos jelentőségűvé vált azáltal, hogy augusztus 19-én Ljubljánában új teret avattak, melynek neve Prekmurški trg, azaz Muravidéki tér lett. Az avató ünnepségen megjelent Borut Pahor államfő, Milan Kučan, néhány miniszter és parlamenti képviselő is.⁷³

Felhasznált irodalom

Balažič, Janez- Fujs, Metka (uredila): *Prekmurje na obrobju ali v stičišču evropskih komunikacij : zbornik referatov z Znanstvene konference ob 80. obletnici priključitve Prekmurja k Sloveniji*, Murska Sobota, 9. do 11. september 1999. Murska Sobota: Pokrajinski muzej, 2000.

Göncz László (szerk.): *A Mura mente és a trianoni békeszerződés. (Pokrajina ob Muri in trianonska mirovna pogodba)*. Lendva/Lendava: Lendavski zvezki/Lendvai füzetek, 2000.

Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918–1941*. Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001.

⁷¹ Tomka Tibor: Trianon átka. nepujstag.net, 2019. május 22.

<https://www.nepujstag.net/nemzetiseg/6990-trianon-%C3%A1tka.html> (letöltés ideje: 2019. május 25.)

⁷² Király M. Jutka: A muravidéki szlovénok anyanemzethez csatlakozásának 100 éve. *Népújság*, 2019. augusztus 21., <https://www.nepujstag.net/muravidek/7455-a-muravid%C3%A9ki-szlov%C3%A9nok-anyanemzethez-csatlakoz%C3%A1s%C3%A1nak-100-%C3%A9ve.html> (letöltés ideje: 2019. augusztus 25.)

⁷³ Nov, Prekmurški trg, ki bo "živel" v Ljubljani. rtvslo.si, 2019. augusztus 19., <https://www.rtvlo.si/zivljenjski-slog/ture-avanture/nov-prekmurški-trg-ki-bo-zivel-v-ljubljani/497348> (letöltés ideje: 2019. szeptember 9.)

Görög gondolkodók. Thalészról Anaxagoraszig. Budapest: Kossuth Könyvkiadó, 1992.

Gyémánt Richárd – Drozdik Zsuzsa: *A horvátországi magyarság területi és társadalomstatistikai sajátosságai.* Budapest, (KSH) Területi Statisztika, 2004.

Kővágó László: *A magyarországi délszlávok 1918–1919-ben.* Budapest: Akadémiai Kiadó, 1964.

M. Kozár Mária: A magyarországi szlovének – letelepedésük, múltjuk, jelenük. *Vasi Szemle*, 1994/4.

Pelikan, Egon: Vzroki in posledice izseljevanja iz slovenske Istre po drugi svetovni vojni. *Zgodovinski časopis*, 2000/2. 289–294.

Slavič, Matija: *Naše Prekmurje : zbrane razprave in članki.* Második, bővített kiadás - [Murska Sobota]: Pomurska založba, 1999.

Zsiga Tibor: *Muravidéktől Trianonig.* Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 1996.